

MÁRTÍROK EMLÉKNAPJA 2019

Június 16-án, a Bernstein Béla téren Tarczy Gyula műsorközlő üdvözlő szavai nyitották meg a Nyíregyházáról és környékéről 75 évvel ezelőtt elhurcolt zsidó mártírok emléknapját, melyen részt vettek a szatmárnémeti zsidó közösség tagjai is.

Rosenfeld Dániel Imre a Nyíregyházi Zsidó Hitközség kántora magyar nyelven felolvasta, majd héberül énekelte el a 16. zsoltárt. A műsorközlő annak a reménynek adott hangot, hogy hagyományt teremthet a közelmúltban lezajlott rendhagyó történelemóra, mely során középiskolás diákok járták be a volt nyíregyházi gettó területét. Ezt követően **dr. Kovács Ferenc**, Nyíregyháza Megyei Jogú Város polgármesterének beszéde hangzott el. Többek közt a következőket mondta: „... egy olyan szégyenteljes és tragédiába torkolló korszakot kell felidézniünk, amely sok százezer ember életét törte derékba, keserítette meg, és vette el. Hogyan jutottunk el idáig? – tesszük fel újra és újra a maró kérdést! (...) Mert felfoghatatlan és megmagyarázhatatlan mindaz, ami történt, az a kegyetlenség, amellyel egy népet kiirtásra ítélt egy megbomlott, bűnös eszme tombolása. (...) Igen, mindez itt, Nyíregyházán is megtörtént! Itt is voltak hívei ennek a beteg eszmének és végrehajtói a bűnös parancsnak. S ezt soha el nem feledhetjük. Voltak olyanok, akik csak félrefordították a fejüket, s ezzel váltak a megszállók cinkosává, de sokan voltak olyanok is, akik emberek tudtak maradni az embertelenségben. Ezt sem feledhetjük! (...) Hajtsunk most fejet valamennyi áldozat emléke előtt, akik ártatlanul szenvedtek és pusztultak el ebben a tragikus korszakban Nyíregyházán, Magyarországon és az egész világon. Tisztelegjünk azok előtt a túlélők és leszármazottak előtt, akik máig magukban hordozzák a feldolgozhatatlan fájdalmat, akik átvészelték a megpróbáltatást.”

A megemlékezést **Heisler András**, a MAZSIHISZ elnökének beszéde követte. A 75 éve történt tragikus események következményét így összegezte: „A deportálásokkal a zsidók és nem zsidók együttélésének egy korszaka befejeződött.” Hangsúlyozta, hogy a „holokausztot folyamatként és nem egyszeri eseményként kell értelmezni” – utalva az 1920-tól megjelent zsidótörvényekre és a magyar hatóságok aktív közreműködésére. A jelenlegi magyar állam

és a zsidóság kapcsolatát értékelve kiemelte a kormány támogatását, a fizikai biztonság meglétét, de aggodalmát fejezte ki a felfelbukkanó gyűlöletbeszéd és történelemhamisítási kísérletek miatt, melyekben kormányközeli publicisták és történészek is szerepet játszanak. Reményének adott hangot, hogy a jelenlévők a zsidó vallású magyar polgárokkal azon munkálkodnak, hogy az ordas eszmék többé ne nyerhessenek tért.

Pajor Tamás gitárkísérettel előadott dalainak elhangzása után a megemlékezés a Kél mole rachamim gyászimával, a sófár felharsanásával, majd koszorúzással zárult.

A mártírokra való emlékezés a Kótaji úti temetőben gyászistentisztelettel folytatódott, ahol a résztvevőket **Färber György** elnök köszöntötte. **Rósenfeld Dániel** zsoldárának követően **dr. Róna Tamás**, a MAZSIHISZ Rabbistületének elnöke tartott gyászbeszédet. Három dolog van – mondta a főrabbi –, mely az emberi akarathoz van rendelve. Az egyik a kimondott szó, mely Káin szájából így hangzott: őrzője vagyok-e én a testvéremnek? Igen, mindnyájan őrzői vagyunk egymásnak, mert Ábel utolsó sóhajával nemcsak ő, hanem meg nem született utódai is búcsúznak. A másik fontos dolog az emberi kéz alkotása, a harmadik pedig az út, mely a jövőbe vezet. Ez a hármasság az, mely az emberiségnek és bölcsőjének, a Földnek sorsát meghatározza. A főrabbi úr gondolatait az Ávénu sebasamájim imával zárta. Őt követte a mártírok napi gyászistentiszteleteinken rendszeresen résztvevő **dr. Bozorády Zoltán** evangélikus lelkész, ki beszédében a gyászolókkal való együttérzését és a Teremtő megtartó szeretetében vetett reményét, hitét fogalmazta meg.

A megemlékezés az emlékfal, valamint a visszaállított, kiegészítő táblával ellátott R.I.F.-emlékmű előtt a Káddis imával zárult, melyet követően felavattuk drága barátunk, Sárosi György síremlékét.

Kertész Gábor

Megemlékezések megyeszerte

Egy nappal pészahot, a fizikai szabadulás lélekemelő ünnepét követően, április 28-án hitközségünk négy tagja Pénzes Sándor polgármester meghívására vett részt a felújított kislétai zsidó temetőben rendezett emléknapon. Egy pillanatra e sorok írója elbizonytalanodott: azt mégsem írhatom, hogy megnyitásán vagy átadásán. Hiszen ez a temető már csak egy mementója annak, hogy valaha itt is virágzó zsidó élet folyt. Bár a temető a település külterületén fekszik, reméljük, hogy a mában vagy a jövőben születendő gyermekek elcsatangolnak erre a környékre, rácsodálkoznak, kérdeznek, és kérdéseikre igaz választ kapnak. A pár perc alatt bejárható temetőt igen gondosan, kellő együttérzéssel újították fel. Pénzes László helytörténész elmondása alapján megtudtuk, hogy sok részletkérdést kellett tisztázni: a kerítés nyomvonalát, azon itt eltemettek névsorát, kiknek síremlékei a hosszú hallgatás éveit elporladtak, valamint a halálba küldött kislétai zsidók neveit. Így a temető bejárata közelében négy jelképes síremléken olvashatók a hiányt pótló nevek. Mind a kerítés, mind a megmaradt síremlékek és környezetük a gondos munkát igazolják.

A rövid, méltóságteljes megemlékezésen a felújítás eszmei irányítójaként Pénzes László helytörténész, Seszták Oszkár a Megyei Közgyűlés elnöke, Pénzes Sándor polgármester és Kertész Gábor, a Nyíregyházi Zsidó Hitközség tagjának beszédét hallhatták a szakadó esőben is kitartó megjelentek, köztük a római katolikus plébános. A megemlékezést Rosenfeld Dániel kántor a Kél molé... imával és a sófár hangjaival zárta. Ezt követően a község közösségi házában átadták a település múltját, hírességeit bemutató helytörténeti állandó kiállítást, hol a zsidó temető felújításának fotókkal illusztrált lépései is megtekinthetők.

Május 28-án különleges megemlékezésre került sor zsinagógánkban, ugyanis rendhagyó történelemórát szervezett a Magyar-Israeli Baráti Kör nyíregyházi középiskolások számára. Az óra anyaga nem kis feladatot rótt a két előadóra, Gulyás Csabára, a Bethlen Gimnázium történészére és dr. Riczu Zoltán történészre. A

két tanár osztott óra keretében a zsidók Magyarország területére történő letelepedéséről, a nyíregyházi zsidóság több mint másfél századnyi történetéről, majd gettósításának történéseiről beszélt. Ezt követően Dr. Riczu Zoltán vezetésével a közel százfőnyi diák történelmi sétát tett a volt gettó területén.

Ilyen és hasonló rendhagyó tanítási módszerek hatásosságát nehéz mérni, de az tény, hogy a nem hagyományos órakeret és helyszín a tények megismerésén túl érzelmileg is erősebben érintheti meg a fogékony lelkű fiatalokat, ha az előadók hitelesen szólnak hozzájuk.

Május 4-én Szekeres József Nyírtelek polgármestere meghívására részt vettünk a nyírtelek-varjúlaposi internálótábor helyén felállított emlékműnél rendezett megemlékezésen. Jelen volt Magyar László volt polgármester, az emlékmű felállításának egykori kezdeményezője, dr. Vinnai Győző országgyűlési képviselő és dr. Bartovics Norbert jegyző.

Maga a tábor hosszú életű volt. Már a harmincas évek végén éltek itt erdélyi, majd lengyel menekültek, később ide internálták az ukrán SZICS-gárda tagjait is. 1944-ben töltötte be utolsó feladatát: egyike volt a legkegyetlenebb gyűjtőhelyeknek, ahová zsidókat szállítottak.

A megemlékezésen egy szavalt elhangzása után a levezető hölgy Kertész Gábort, a Nyíregyházi Zsidó Hitközség tagját szólította a megemlékező beszéd megtartására. Ezt követően Rosenfeld Dánielt kérték mikrofonhoz, aki a gyászimát a tőle megszokott színvonalon recitálta, majd a sófár hangja zárta a megemlékezést.

A díszőrség mellett két korabeli huszáregyenruhás felvezetővel történt meg a koszorúzás. A huszáregyenruha ellen semmi kifogásunk, hiszen mi is hagyománytisztelők vagyunk. Sőt, ha arra gondolunk, hogy Hoffman Adolf honvéd hadnagy és jó tizezernyi hitsorsosa hasonló egyenruhát hordott az 1848-49-es szabadságharc alatt, még köszönettel is tartozunk a rendezők figyelmeségéért.

Kisvárdán két megemlékezésre kaptunk meghívást. Május 28-án a Magyar Evangéliumi Testvérközösség kisvárdai gyülekezeti házában Iklódy László köszöntötte a nyíregyházi, tokaji és miskolci zsidó közösség képviselőit, dr. Iványi Gábor vezető lelkészt és a többi jelenlevőt. Majd felhangzott a megható Yiddishe mame dallama trombitán. Kertész Gábor Spiró György Elsötétítés c. drámájából olvasott egy részletet, utalva az 1940-es évek társadalmi „elsötétedésére”, a faji törvények embertelenségére. Glück Gábor keserű történetben mesélte el, hogyan próbálta megmenteni – az orosz front közeledtével – egy munkaszolgálatos század megmaradt csapata a velük emberségesen bánt katonatisztet. Dr. Iványi Gábor emlékező beszédéből most sem hiányzott a felelősség, a bocsánatkérés és az együttérzés gondolatkörének hármassága.

Iklódy László megemlékezett az egyre fogyatkozó kisvárdai túlélőkről, és az utolsóról, Molnár Laci bácsiról. A megemlékezést követően koszorút helyeztünk el a közösségi ház udvarán lévő és a vasútállomáson elhelyezett emléktáblákon, majd Szlukovinyi Péter, a miskolci közösség elnöke recitálta a Kél molé rachamim gyászimát.

Május 30-án Kisvárdai Önkormányzata és a Rétközi Múzeum által szervezett megemlékezésen Vofkori Mária igazgatónő elsőként Janics Attila fotóművész Az emlékezés kövei című kiállításának megnyitására kérte föl magát a művészt és Somos Péter újságíró. A kiállítás a magyar zsidóság nagy temetője, az auschwitzi láger fotóit tartalmazza a fényképek és a kísérő szövegek harmonikus egységével, sztereotípiáktól mentesen, gondolatébresztően. Leleszi László polgármester beszéde szintén a felelősség vállalásának gondolata köré épült.

A megemlékezés záró programjaként Nógrádi Gergely főkántor Teszter Nelli zongoraművésszel közel kétórás koncertet adott – igen nagy sikerrel. Ezt követően a miskolci és nyíregyházi közösség tagjai eleget tettek Czomba Magdolna tanárnő meghívásának. Korábban a Sófárban megjelent egy hír arról, hogy a tanárnő a vele együttműködő diákokkal felkutatta a deportált tanulók névsorát. A Bessenyei Gimnázium aulájának falán 2018-ban elhelyezett „Üres padok” emlékmű előtt elhangzott a főkántor úr gyászimája.

A nap végétével az igen szépen felújított kisvárdai zsinagóga emlékfalánál hangzott el ismét a gyászima.
Kertész Gábor

Egyedülálló kiállítási anyag a Soáról a Zrínyi Ilona Gimnáziumban

A holokauszt magyarországi áldozatainak emléknapján a Jad Vasem Intézet (angol írásmód szerint Yad Vashem) jóvoltából egy egyedülálló kiállítást tekinthettek meg a gimnázium tanulói és dolgozói. A tárlat anyaga a miértekre keresi a választ, és a túlélők későbbi sorsára is rávilágít, folyamatában bemutatva az érintettek szenvedéstörténetét.

A nyíregyházi zsidóság részéről Kertész Gábor mondott megnyitóbeszédet, Huszárné Kádár Ibolya igazgatónő és Szűcs Róbert történelem szakos tanár pedig a kiállítás anyagának pedagógiai és kulturális vonatkozásáról, jelentőségéről emlékezett meg. A rövid felhívások között Katona Fanni szavaltatát hallgathattuk meg.

A kiállítás anyagát Szűcs Róbert hozta el a Yad Vashemből 2018 novemberében egy pedagógusoknak szóló tanulmányút keretében. A kiállítás azért egyedi, mert az intézet berkeiben ez az első magyarul elkészített anyag, amelyet a jeruzsálemi szakemberek állítottak össze, és tudomásunk szerint még nem állították ki így egyben Magyarországon sehol.

A kiállítás több nagy felbontású tablót tartalmaz, szám szerint 19-et, amely végigveszi a kirekesztéstől a holokauszton át a túlélők továbblépési lehetőségeit is. A tablók felépítése egységes: egy nagy méretű korabeli kép látható a középpontjában rövid leírással és kronológiával, majd a tabló alsó részén rövid, a témához illeszkedő egyéb információk olvashatók. A tablók egységes felirata: „*Ember ezt hogy tehette?*”

A kiállítási anyag a gimnázium tulajdonában marad, és később más intézményben és helyen is lehetőség lesz kiállítani, hogy minél többen láthassák, az ember mire képes....

Szűcs Róbert
intézményegységvezető-helyettes
Nyíregyházi Zrínyi Ilona Gimnázium és Kollégium
A fotókat a szerző készítette.

A múlt és jövő között

A holokausztt nemzedékeken átívelő hatása

Édesanyám, Demeter Istvánné, született Benedek Katalin 1931-ben látta meg a napvilágot Debrecenben. Családjával Szakolyban élt, de a gondatlan gyerekkora 1944-ben véget ért, amikor szüleivel és nagymamájával együtt bevonagolták az Auschwitzba induló első vagonok egyikébe. 1945 novemberében egyedül tért vissza Magyarországra, és soha nem beszélt arról, hogy mi történt vele.

Lányom, Köbli Kata 1981-ben született Budapesten. Hétéves koráig majd mindennap találkozott nagymamájával. 1988-ban Amerikába költöztünk, és sajnos a találkozások megritkultak. Amikor 18 évesen jelentkezett az egyetemre, a felvételi kérelme mellé egy esszét csatolt, ebben írta le, mit is jelent neki a nagymamája, az én édesanyám. Ezen írás rövidített változatát osztjuk meg a Sófár olvasóival.

Köbli Kata, az unoka

A foglyok többsége alvajáróként vonszolta magát. Ez a félig-meddig bódult állapot segítette megvédeni őket attól, hogy bármit is lássanak vagy érezzenek. De voltak olyanok is, akik nem tudták elfordítani a tekintetüket. Egy túlélő így emlékezett a társára: „még most is látom, amint ott áll a barakk ajtajában, és nézi ahogy egy csapat meztelen cigánylányt vezetnek a krematórium felé. És ő nézi őket és sír. És akkor is sír, amikor mi haladunk el egy csoport magyar gyerek mellett, akik már több mint fél napja várakoznak az esőben a gázkamrák előtt, hogy sor kerüljön rájuk. Meghúzza a kabátom ujját és azt mondja, nézd, nézd a szemüket.”

Az értelmező szótár szerint, a holokausztt a nácik által a második világháború alatt végrehajtott népirtás, amelynek hatmillió európai zsidó esett áldozatul. A nácik számára a holokausztt volt a végső megoldás a zsidóproblémára és a tiszta német felsőbbrendű faj megteremtésére. A zsidók jelentős részét Auschwitzban pusztították el. Számomra a holokausztt nem volt más, mint egy fejezet a történelemtörténelemben. A holokauszttot illusztráló képeken levő névtelen emberek sokasága sem jelentett sokat, míg nem az egyik arcban felismertem a nagymamám arcát...

Benedek Katalin, aki 13 évesen élte túl Auschwitzot

Édesanyámtól tudom, mi történt a családdal a háború alatt. Ezt szeretném elmondani. Azt, hogy mit élt át a nagymamám, és hogy ez hogyan hatott rám.

A nagymamám még csak nyolcéves volt amikor a második világháború kitört. Nem sokkal később Magyarországot is elérte a rémisztő hírek, hogy mi történik a zsidókkal. Sokan nem akarták elhinni, úgy gondolták, ember emberrel nem tehet meg ilyen szörnyűségeket. De tévedtek.

Nagyanyám családja jómódú földbirtokos család volt, és talán elmenekülhettek volna, mint néhányan tették, akik hasonló feltételek között éltek. De nagyanyámék nem hagyták el az országot, mert dédapám nem hitte el, hogy Magyarországon a zsidókat bántalmazni fogják. Mire elhitte a történeteket, túl késő volt. A németek meg szállták Magyarországot, és megkezdődött

a magyar zsidóság kiirtása. A nagymamám, dédszüleim és üknagymamám a nyíregyházi gettóba, majd onnan Auschwitzba kerültek.

Dédapám Auschwitzból Melkbe vittek, ahol hamarosan meghalt. Egy fogolytársa mesélte, hogy nem evett, minden enivalóját elcserélte cigarettára. Azt hitte, a felesége és lánya halottak, és már nincs miért élnie. Nem tudott arról, ami megmenthette volna, hogy kislánya, a nagymamám túléli a szörnyűségeket.

Nagymamám és dédnagymamám életben voltak, amikor a felszabadító hadsereg megközelítette a táborukat. A németek még egy utolsó kísérletet tettek céljuk megvalósítására, és mivel golyójuk már nem volt, az életben maradt foglyokat elkezdtek pusztussal verni. Az első ütés után a nagymamám a földre esett, és halottnak tette magát. De a dédnagymamám nem volt ilyen szerencsés. Amikor tarkón ütötték, felsikoltott. Az örök halálra verték.

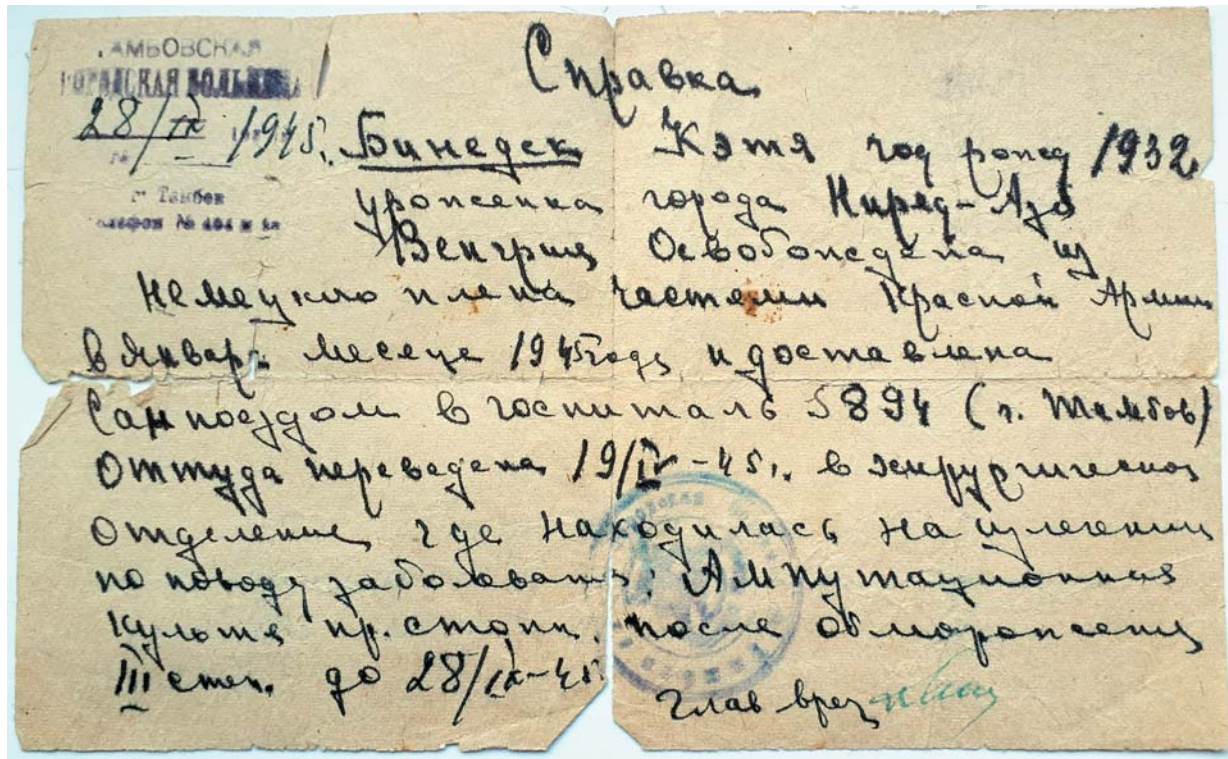
Nagymamám még csak 13 éves volt, amikor árván maradt. Hónapokat töltött katonai kórházakban, mire útra kelhetett Magyarországra. Egy távoli nagynéni és nagybácsi fogadták be, és náluk lakott, amíg ki nem telepítették őket. A nagymamám, bár kitűnőre érettségizett, nem tanulhatott tovább, az egyetemre nem vették fel, mert a szülei földbirtokosok voltak. Később a halálos rákbetegséggel kellett megküzdenie. Azt is túélte. A mai napig nem ismerek a nagymamámnál erősebb akarátú embert.

A világról alkotott képem megváltozott azóta, hogy ismerem a családdal történetét. Ha belegondolok, mennyit szenvedett a nagymamám az élete során, csak remélni tudom, hogy soha nem kell megélnem a töredékét sem annak a fájdalomnak, amin keresztülment. A nagymamám története rákényszerített arra is, hogy átgondoljam a világról alkotott nézeteimet, azt, hogy mit értékelek és mit nem, hiszen mindent elveszíthetek a másodperc töredéke alatt.

A múltat meg kell ismernünk, hisz sokat tudunk meg önmagunkról és a társadalmunkról. Nyitott szemmel kell járnunk, hogy tudjuk, mi történik körülöttünk. A nagymamám története az életben maradás története, ami segített abban, hogy megismerjem önmagam. Megtanított arra, hogy értékeljem a jelent és a jövőnek éljek.

Köbli Kata angol nyelvű írását fordította édesanyja, Demeter Katalin.

A hazatérés dokumentumai

A tambovi kórházban kiadott igazolás

Az igazolás szövege magyarul: 1945. IX. 28. Benedek Kati, születési év: 1932. Nyíregyháza szülötte [a születési év és hely téves] Német fogságból a Vörös Hadsereg egységei által 1945 januárjában kiszabadítva és egészségügyi vonattal az 5894 számú kórházba (Tambov) szállítva. Innen 1945. IV. 19-én áthelyezve a sebészeti osztályra 1945. IX. 28-ig az alábbi betegségből való gyógyításra: jobb láb III. fokú fagyás miatti végtagszonkolása. (Fordította: Urbán József)

Az igazolvány, melyet a máramarosszigeti Demokrata Zsidó Népközség állított ki a túlélők hazautazásának segítése érdekében

Ez év április 9-én Amerikában élő kedves barátnómmal, Demeter Katalinnal a szlovákiai Dunaszerdahelyre látogattunk. Katalin egy köztisztelőnek örvendő szabolcsi földbirtokos család, a Bleuerék leszármazottja. A szomorú történet, mely erre az utazásra készítetett bennünket, 1944-re nyúlik vissza. Barátnóm dédnagymamája, özvegy Bleuer Bertalanné Weisz Boriska azokban a sötét és zavaros időkben fiánál és annak családjánál a Dunaszerdahelytől nem egészen 10 km-re fekvő kis faluban, Lúcson tartózkodott. Ott érték el őt azok az események, melyeknek következményeként emberek százezrei tűntek el erről a földről nyomtalanul és jeltelenül, ahogyan barátnóm nagyszülei és egyik dédnagymamája is. Boriska volt az egyetlen a családból, akinek földi maradványait még itthon helyezték nyugalomra, s reménykedtünk benne, hogy legalább az ő sírját megtaláljuk.

A 18 éves, gyönyörű Weisz Boriska a Szabolcs megyei Szakolyból került az ibrányi Bleuer családba Bertalan feleségként. Boldog házassága azonban mindössze öt esztendeig tartott. 1899-ben három kicsi gyermekkel özvegyen maradt, és soha többé nem ment máshoz férjhez. A Bleuer család szerető támogatásával a háttérben, egyedül nevelte föl három fiát, és egyedül irányította az ibrányi családi birtokot. Egy ideig ebben a faluban lakott, majd beköltözött Nyíregyházára a Báthori utca 7. számú, ma is meglévő szép házba.

1944-ben legidősebb fia már rég nem élt. Fiatalon halt meg 1928-ban az első világháborúban szerzett sérülésének következtében. A középső fiú – barátnóm nagyapja – a Szabolcs megyei Szakolyban lakott, ahol – míg a zsidótörvények engedték – sikeres földbirtokosként gazdálkodott. Innen hurcolták el április közepén feleségével, kislányával és anyósával együtt a nyíregyházi gettóba, majd deportálták őket. A haláltárból csak barátnóm édesanyja, az akkor még gyermek Katalin tért vissza. A legfiatalabb fiú, Miklós, aki az akkor épp Magyarországhoz tartozó Lúcson élt családjával, súlyos beteg volt, ezért Boriska – pontosan nem tudni, mikor – odautazott, hogy az ápolásban segítsen a menyének.

Zarándokút Dunaszerdahelyre Özvegy Bleuer Bertalanné Weisz Boriska emlékére

A történet további szálai kuszák. Boriska Lúcsról származó unokájának, Verának az elbeszéléséből, illetve a történeti forrásokból¹ ismert tények alapján a következő eseménysor rakható össze: A Dunaszerdahelyen és környékén élő zsidók gettósításáról 1944. május 10-én jelent meg a rendelet. A gettót Dunaszerdahelyen hozták létre, ahová a helyieken kívül a járás közel 40 településének zsidó lakosait gyűjtötték össze. A férfiakat 48 éves korig már korábban elvitték munkaszolgálatra, később pedig a 18-19 éves fiúkat is. A gettóban jórészt nők, gyerekek és öregek maradtak, akiket június 8-án a zsinagógában zsúfoltak össze, majd június 15-én mindenkit Auschwitzba deportáltak. Vera elbeszéléséből tudjuk, hogy őket Boriskával együtt szintén a dunaszerdahelyi gettóba vitték. Bartol Iván, a család barátja magas rangú összeköttetései révén Verát és szüleit kimenekítette a gettóból, de sajnos Boriskát nem sikerült magukkal vinni. Ott maradt egyedül egy ismeretlen városban, ismeretlen emberek között, a gettóba zárva. Nem tudhatjuk, csak sejtethetjük, mit élhetett át. Nem akarta, hogy családja aggódjon miatta, és magukkal hordják annak terhét, hogy őt otthagyták egyedül a pokol torkában. Úgy döntött, elébe megy sorsának, és saját kezűleg vet véget életének. Erős aszszonyként hordozta évtizedeken át a megpróbáltatásokat, s most, abban a kétségbeejtő helyzetben is volt ereje dönteni, hogy úgy hal meg, ahogy élt: büszkén, emelt fővel, a saját akaratából. Fia és családja – még mielőtt svájci menlevéllel Pannónhalmára menekültek volna – már csak a halott Boriskáért tudtak visszamenni a gettóba...

Ebbe a szálba kapaszkodva határoztuk el, hogy megpróbáljuk megkeresni Boriska sírhelyét, de abban sem voltunk biztosak, hogy ha volt is, megvan-e még vagy már felszámolták. Ezért előzőleg tájékozódni próbáltunk. A barátnóm Amerikából, én Nyíregyházáról. Egy közösségi oldalon találtam meg a lúcsi Önkétes Tűzoltó Testületet, akik rendkívül készségesen próbáltak segíteni, de sajnos, semmilyen nyomot nem találtak. Szinte ezzel egy időben írt barátnóm a Dunaszerdahelyi Zsidó Hitközségnek, hogy esetleg rajta van-e a dédnagymamája neve az ottani zsidó temetőben álló emlékfalon, mely Dunaszerdahely és a környező falvak holokausztáldozatainak nevét tartalmazza. Írt a lúcsi önkormányzatnak is arról érdeklődve, nincs-e esetleg a temetőben a dédnagymamája sírja. Tőlük sajnos nem érkezett válasz. A dunaszerdahelyi hitközség két vezetője, Kornfeld Tibor és Stern György viszont azonnal válaszolt, és megható segítőkészségről és együttérzésről tettek tanúbizonyságot. Sokkal többet segítettek, mint amit remélhettünk. A temetői emlékfal nevein kívül átnézték a helyi zsidó temető adatbázisát, a számításba jöhető összes halotti anyakönyvet, sőt, Stern György úr felhívta Izraelben élő idős nagynénjét is, aki annak idején szintén a dunaszerdahelyi gettóban volt, hogy tud-e valamit Boriska haláláról. Sajnos, minden keresési próbálkozás eredménytelen maradt. Azt, hogy Bleuer Bertalanné Weisz Boriska ott fejezte be földi életét, semmi sem jelezte. De csak mostanáig. A két kedves dunaszerdahelyi ismerősünk azonnal intézkedett, hogy az ő neve is fölkerüljön a temetői emlékfalra, melyen eredetileg 2735 áldozat neve szerepelt. Az utóbbi idő-

A holokauszt áldozatainak emlékfala a temetőben

¹ <http://archives.milev.hu/index.php/dunaszerdahelyi-anyakonyvek>; isad Hozzáférés: 2019. április 15.

ben előkerült neveket a holokauszt 75. évfordulója alkalmából idén júniusban helyezik föl – most már Bleuer Boriska nevével együtt.

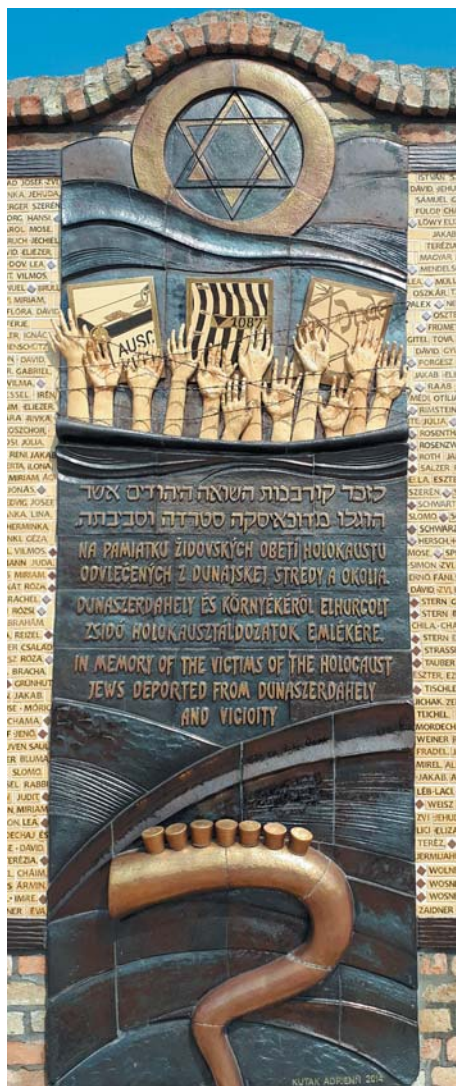
Így hát az eredetileg Lúcsra tervezett utunk Dunaszerdahelyre vezetett, hogy meglátogassuk azt a helyet, ahol barátnőm dédnagymamája utolsó napjait élte.

Kornfeld Tibor és Stern György már a vasútállomáson vártak minket, és a városban eltöltött mintegy 5 órányi idő alatt megismerhettük a dunaszerdahelyi zsidó élet múltjának és jelenének legfontosabb mozzanatait, szellemi és tárgyi emlékeit. Először a zsidó temetőbe vittek el minket, ahol részletes ismertetést hallhattunk a szépen gondozott temetőről, melyben több mint 2500 sírkő áll. Temetői sétánk alatt megálltunk többek közt a híres dunaszerdahelyi rabbik síremlékei előtt, miközben Tibor, akinek az egykor „Kis Jeruzsálem”-ként is emlegetett város zsidóságának történetéről szóló könyve² ebben az évben a második kiadását érte meg, beszélt nekünk az ott nyugvó rabbik tevékenységéről, személyiségéről.

A temetőnek egy addig üres tisztásán emelték 2014-ben, a holokauszt 70. évfordulójára azt az emlékfalat, melynél kicsit hosszabban elidőztünk barátnőmmel. Ehhez az emlékműhöz most már személyes kötődésünk van, hiszen a dunaszerdahelyi és környéki zsidó áldozatok neve között ezentúl ott szerepel Bleuer Boriska neve is, aki szülőföldjétől és szeretteitől távol, azok között az emberek között fejezte be életét, akiknek a nevei most e falat borítják. Az emlékmű Kutak Adrienn, az Ipolyságban élő keramikus, iparművész, szobrász alkotása. Az alapfalat a temető régi kerítésének tégláiból építették, erre helyezték el az áldozatok kerámiaablakokra írt nevét. A középső falrészén egy négyenlívű felirat és grafikai szimbólumok szólnak az utókorhoz...

A temetőből a hitközség jelenlegi imaházához látogattunk el, ami az egykori talmud-tóra iskola (jesiva) épületében kapott helyet. Gyönyörűen parkosított udvarán nemcsak az élénkzöld füvet és a park közepén elhelyezett, Dávid-csillagot formázó kis szigetet csodáltuk meg, hanem egy rusztikus főzőhelyet is, mely sejteti, hogy élénk közösségi élet zajlik a hitközségben. Az egykori monumentális nagytemplom épületéből, melyet 1945-ben bombatalálat ért, s 1951-ben lebontottak, két emléket is őriznek itt: az udvaron egy falra elhelyezve a kettős kőtáblát, benn pedig az egyetlen megmaradt tartóoszlopot.

Ezután a nagytemplom helyén elterülő parkba vezetett utunk, mely Jehuda Aszad rabbi nevét viseli. A térnek az egykori zsinagógával szemközti oldalán 1990-ben épült az a ház, melynek homlokzatát az elpusztult zsinagóga homlokzatának hasonlóan alkották meg. Az épületet a Ma-

Az emlékfal középső része

kovecz Imre által vezetett Makona építészeti iroda tervezte. A nagytemplom helyén áll 1991 októberé óta Szlovákia első holokauszt-emlékműve, a Memento. Alkotója Szilágyi Tibor érsekújvári szobrász. Az emlékmű a tízparancsolatot tartalmazó kőtábla torzóját ábrázolja, mely finom szimbolikával utal a XX. század borzalmára: középső része összetört, és lángnyelvek fonják körbe, ahogy az ősi törvény passzuszai is semmibe foszlottak. Előtte a talapzaton – az áldozatok végzetes útját jelképezve – a pusztulás irányába vezető lábnyomokat láthatjuk, melyek közül mindössze egynek az iránya mutat visszafelé is...³ Boriska nyomát kutató utunk itt véget ért. Ahogyan a temetői emlékfalnál, a Memento-nál is mécses gyűjtöttünk emlékére.

Írásom címében a zarándokút kifejezést használtam, bár utunk nem a hagyományos értelemben vett zarándoklás volt. Attól volt ez zarándokút, ami a lélekben zajlott előtte, alatta és utána. Hosszú ideje kerestük egy soha nem látott asszonynak a nyomait, akizhez a barátnőmet szoros rokoni szálak

fűzik. Összegyűjtöttünk róla minden apró emléket, forrást, dokumentumot. Sokat beszélgettünk róla, megpróbáltuk elképzelni Őt fiatal lányként, boldog feleségként, anyaként, egy nagy gazdaságot irányító, erős asszonyként, de a legtöbbet mégis azokra a napokra, órákra, percekre gondoltunk, melyeket a megalázottságban, a számkivetettségben, az elhagyatottságban élt át... Hogy dacolva az azóta lepergett évtizedekkel, átívelve téren és időn, legalább lélekben együtt lehessünk vele. És amikor megálltunk a dunaszerdahelyi emlékfal előtt, amikor a zsinagóga helyén nőtt fűvön lépkedtünk, és amikor összeszorult szívvel néztük a kőbe zárt lábnyomokat a Memento talapzatán, úgy éreztük, hogy Vele vagyunk, és Ő velünk van... Ezt a belső békét élhetik át a zarándokok, amikor megérkeznek utcéljukhoz...

A Memento az egykori zsinagóga helyén

Epilógus

Három hónappal a kutatásunk kezdete, két hónappal dunaszerdahelyi látogatásunk után s pár nappal lapzártá előtt váratlan fordulatot vett a történet. Barátnőm levelet kapott a lúcsi község háza egyik alkalmazottjától: „Tisztelt Demeter Katalin. Elnézést kérek, hogy csak most válaszolok. Igen, megtaláltam Bleuer Bertalan néni sírhelyét a nagylúcsi temetőben.”

Miklós a rendkívül veszélyes és fenyegető körülmények ellenére hazaszállította édesanyja holttestét családjá lakhelyére, s az önfeláldozó asszony immár 75 éve pihen a szlovákiai falucska temetőjében

Nyugodj békében, Boriska!

Urbán Terézia
(A fotókat a szerző készítette.)

² Kornfeld Tibor: Volt egyszer egy zsidó város, Dunaszerdahely, 2019

³ Kubicska Kucsura Klára: A dunaszerdahelyi Holokauszt-emlékfal és Kutak Adrienn <https://felvidek.ma/2014/07/a-dunaszerdahelyi-holokauszt-emlekfal-es-kutak-adrienn/>

Közös gyökereink és a megváltás fénye

Zsidó-keresztyén párbeszéd Nyíregyházán

A két közösség – a Nyíregyháza-Sóstói Református Gyülekezet és a Nyíregyházi Zsidó Hitközség – 2019. május 12-i, közel háromórás találkozásának leírása közben több kérdés merült fel bennem. Mi a célja ma a vallásközi párbeszédnek, miközben a vallást gyakorlók száma a 19. század óta érzékelhetően csökken? A hit szerepét átvették az egymással harcoló, kérészetű ideológiák, olykor tragikus következményeket generálva. Mindhárom monoteista vallásban megtörtént a szakadás, mely az egyes irányzatok között ellentéteket szült. A vallásközi párbeszéd – reményeink szerint – pozitív hozadékaik hogyan jutnak el a társadalom szekuláris tömegéhez? Bizhatunk-e benne, hogy az eredményes párbeszéd növeli egyházaink hitelét és a hívők táborát?

Lapunk előző számaiban Dr. Szécsi József írásain keresztül bemutattuk a keresztény-zsidó párbeszéd egyes állomásait, ezek legfontosabb dokumentumait 1942-től napjainkig. A továbblépést – egyetértve a fentről jövő párbeszéd céljaival – az alulról jövő akarat kell, hogy kövesse.

A rendezvény – több hónapos szervezést követően – a Nyíregyháza-Nyírszölösi Református Egyházközség gyülekezeti épületében mintegy száz főnyi résztvevő jelenlétében **Kósa László** református lelkész köszöntőjével vette kezdetét. A lelkész úr utalt arra, hogy a vészidőszak utáni párbe-

széd intézményi szinten a protestáns egyházak kezdeményezésére indult el – tisztázandó a két vallás helyes kapcsolatát. A párbeszéd alapfeltételének a saját identitás megtartása mellett a másik meggyőződésének tiszteletét tekinti függetlenül attól, hogy „...a zsidóság önértelmezésében nem szorul a kereszténységre, míg a kereszténység eredete maga a zsidóság.” Köszöntőjének záró gondolatoként utalt a párbeszéd 19. századi előfutáira, Papp Gábor refor-

mátus püspök és Schnitzer Ármin főrabbi legendás baráti kapcsolatára.

Ezt követően **Jászai Menyhért** Nyíregyháza Megyei Jogú Város alpolgármestere megnyitotta a rendezvényt, majd a megjelent prominens egyházi és önkormányzati vezetők mondtak köszöntőt. Sorrendben: **dr. Feldmájer Péter**, a MAZSI-HISZ Közép-magyarországi Területi Csoportjának elnöke, **Seszták Oszkár**, a Megyei Közgyűlés elnöke, **Färber György**, a Nyíregyházi Zsidó Hitközség elnöke, **Oszlászki László**, a Nyíregyháza-Sóstói Református Egyházközség gondnoka.

Megható mozzanatként előbb magyar nyelven, majd **Rosenfeld Dániel** kántor vezetése mellett héberül hangzott el a rendezvény szellemiségét híven kifejező 133. zsoltár 1. verse.

Dr. Gaál Sándor református esperes-lelkész és **Dr. Róna Tamás** főrabbi dialógusa percek alatt eljutott az önértelmezés közös pontjához, a peszah és a húsvét ünnepeinek s ehhez kapcsolódóan a Tízparancsolat első igéjének értelmezésével. Mindkét ünnep a Tízparancsolat által deklaráltan a fizikai, illetve szellemi szabadulás lehetőségének ünnepe, hiszen az Örökkévaló kinyilvánította létezését, kijelölte a követendő irányt a zsidóság és annak monoteista testvéregyházai – a kereszténység – számára. Értenünk kell, hogy az Isten az emberrel kapcsolatos relációban jelenti ki, hogy „Én

vagyok...”, mivel tervei vannak az emberrel.

A dialógus során sokfajta érdekes gondolatot hallottunk. Így például a frigiditást tetevén lévő kerubok fejének mozgását leíró hagyomány szerint a párbeszédet folytatók között mindig jelen van a Mindenható. A peszah az első univerzális szabadságtörténet, jelentette ki a főrabbi úr, mellyel partnere egyetértett. Hangsúlyozva, hogy a peszahi történet racionális, könnyen tanítható, nagy jelentőségű eseményként tartja számon a keresztény hitvallás mint első lépést a Messiás megérkezéséhez. A peszah ünnepét, a széderestét megelőző tíznapos felkészülésnek a Szentírásban olvasható értelmezése kapcsán – reagálva a főrabbi szavaira – az esperes úr saját vallásgyakorlásuk kritikáját fogalmazta meg: „a 40 napos böjt hajója sok léket kapott”, így „szent irigységgel” tekint a zsidóság felé. (Lehetünk mi is hasonlóan önkritikusak.) A főrabbi elmondta, hogy a zsidó házak védelmére szolgáló mezüze többek között tartalmaz egy hárombetűs rövidítést: Izrael Kapuinak Védelme, mely fohász reményei szerint átjárja a református és zsidó testvéreink lelkét egyaránt. Az esperes reagálása ezt megerősítette: a szabadulás után hosszú, gyötrelmes utat kell az embernek bejárni ahhoz, hogy eljusson az igazi szabadsághoz azzal, hogy elfogadja Isten akaratának védelmét, mivel tévúton jár az, ki a szabadságot hit nélküli függetlenségként értelmezi.

Szóba került a peszahi asztalon lévő smíre macesz is. A főrabbi beszélt a szédertál egyes kellékeiről és azok szimbolikájáról, a Hágádá egyes részleteiről,

utalva arra, hogy a peszah a máról is szól, a ma emberét sújtó béklyóktól való szabadulásról. Az esperes úr higgadt szavakkal, határozottan fogalmazta meg, hogy a hívők egy része menekül a húsvét kötelmeitől, követendőnek tartaná a katolikus és a zsidó hitéletben meglévő szabályozottságot. A két lelkész megtalálta a közös pontokat az úrvacsora és a szédereste eltérő liturgiája és teológiai elvei ellenére abban, hogy mindkettő a múltban gyökerezik, a jelennek szól, de a jövőbe mutat.

A párbeszéd záró perceiben a főrabbi a messiásra várakozást kedves szépirodalmi történettel, míg az esperes a messiás visszavárását a szülői háznál gyermekként eltöltött vasárnapok meleg hangulatával írta le.

A tartalmas, mindenkit elgondolkodásra, önvizsgálatra készítő beszélgetés után Rosenfeld Dávid kántor egy imát énekelt el, majd megszólaltatta a sófárt. Végül a 90. zsoltár közösen énekelt dallamai csendültek fel, majd a résztvevők átvonultak a közösségi ház másik termébe a zsidó ételekkel megterített asztalokhoz.

A rendezvény szervezői megállapodtak a két közösség következő találkozásának időpontjában és tartalmában. 2019. június 23-án 15.00 órától a zsinagóga lesz a párbeszéd színtere, mely során a nyíregyházi zsidóság történetéről és a zsidó vallási szokásokról fogunk beszélgetni.

Kertész Gábor

Fekete lyuk

Egy méretes fekete lyuk tátongett a képzeletbeli udvaron, széles peremén pálcika méretű ördögök táncoltak. Egyik kezében hegedű, másikkal citera, harmadikkal klarinét. A többire már nem emlékszem. Éktelen zajt rendeztek, és röhhögték szemérmetlenül. A lyukban, mint a láva, fortyogott a bűzös, zöldes-fekete kulimáz. Ez voltam én, aki harcolt az életéért, a megszerzett javakért, a hön szeretett családjáért és persze a maga vélt vagy valós érdemeiért. A pálcikatestű ördögök élvezték a felfordulást, a zajt, és készültek a halotti torra. Pechükre.

Jöttek a fáradt, kizsigerelt gyógyítók, akik megoldásra váró feladatnak kapták a sorstól a velem való megküzdést. Értem, az életemért. A gyógyítók bevették a tudásukat, a becsületüket, a hatalmas elszántságukat értem, az életemért, a jövőmért. Szerencsémre nem emlékszem a megvívott harcokra, a pislákoló reményre, a család riadt tekintetére, a feleségem emberfeletti küzdelmére. Szerencsére. A fekete lyuk egyre jobban zsugorodott, a fortyogó láva kihűlni kezdett, a pálcikatestű ördögök egyre jobban fáradtak. Muzsikájuk fájdalmassá és elhalkulóvá vált. Éltem.

Fiam hazarepült Amerikából, lányoméék rohantak az unokákkal a fővárosból. Éjjel-nappal szorította a kezem, istápolta a feleségem. Megmaradtam.

Nem tudom, hogyan köszönjem nekik az életemet. Hogyan köszönjem a kiváló orvosoknak, az ápolóknak a szaktudást, a türelmet, az emberséget.

Itt vagyok, kicsit kopottan, kicsit fényesen.

Köszönöm nektek.

Dr. Dolinay Tamás

IRODALMI ARCKÉPCSARNOK 6.

BIG, BIG, BIG!

Még nem ismertem személyesen, s jól megbámultam, amikor a körúton sietősen elmenni láttam, vagy megpillantottam egy-egy pesti irodalmi rendezvényen: tudtam, hogy ő BIG, s azt hittem, ezzel mindent tudok róla. Végére is, gondoltam, a sajtóban és az irodalmi világban mindenki ismeri évtizedek óta. S hogy miért bámultam meg? Mert Benedek István Gábor író, Aranytoll-díjas újságíró igazi jelenség: ha belép valahová, arcán azzal az udvarias, társalgásra mindig kész, polgári mosolyával, lehetetlen nem rá figyelni. Hát persze, hiszen eléggé jó családból jön: rokona Bródy Sándor írónak és Czukor Adolf amerikai filmkirálynak, a Paramount filmstúdió megalapítójának.

Szerencsésnek tarthatom magamat, hogy nem csak távolról ismerhetem, hanem volt alkalmam beszélgetni vele, méghozzá éppen abban a közegben, amely szellemileg a leginkább megfelel neki: a kávéházban. Pontosabban a törzshelyén, az újlipóciai Dunapart kávéházban, ahol olyan otthonosan ül, beszél, figyel, kérdez és magyaráz, mintha ott született volna. Amiben van is valami, hiszen máig emlékszik arra a pillanatra, amikor gyerekkorában az édesapja, Benedek Hugó (az orosházi Pipis-malom főkönyvelője, később a Bábolnai Állami Gazdaság gazdasági igazgatója) először vitte kávéházba. S még csak nem is Pesten, hanem a szlovák-magyar Tótkomlosón, ebben a kicsi, vidéki városban, amelyet a második világháborút megelőző évtizedekben a középosztálybeli zsidók urbanizáltak, s amely az idevalósi zsidóság deportálása és elpusztítása után elvesztette korábbi jellegét.

Benedek István Gábort is deportálták: az akkor hétéves kisfiú Bergen-Belsenbe került, majd a csehországi Theresienstadtban szabadult fel. Habár hetvenöt év eltelt az-

Fotó: Kácsor Zsolt

óta, ha a felszabadulás pillanata szóba kerül, BIG-nek ma is könnybe lábad a szeme. Lehetetlen elfelejteni, hogy a náci pokolból a Vörös Hadsereg mentette meg hitsorsosainkat.

Hosszú pályafutása során volt rabbinövendék Scheiber Sándor alatt, dolgozott a Magyar Hírlapnál, az Ország-Világnál, a Népszabadságnál, a Magyarországnál, a Tözsde Kurírál, a Bank és Tözsdenél (e két utóbbi lapnál főszerkesztőként), és 1997-ben ment nyugdíjba. Azóta alapító főszerkesztője a Remény című, a magyar zsidó társadalmi, szellemi életet fókuszba állító folyóiratnak. Újságíróként a színvonalas magyar zsurnalisztika minden műfajában otthon volt: írt publicisztikát, riportot, tárcát, vezércikket. A Magyar Újságírók Országos Szövetsége (MÚOSZ) Rózsa Ferenc-díjjal és Aranytollal tüntette ki, s ami emellett igazán fontos: a kollégái szavazatai alapján is többször kapott nívódíjat.

Azok közé a szerkesztők közé tartozott, aki mindig odafigyelt a kezdőkre, a fiatalokra – így ő volt az, aki fölfedezte és a Ma-

gyarországhoz vitte Bächer Ivánt, akinek csupán egy cikkét olvasta, de meglátta benne a rendkívüli tehetséget.

Újságírói, lapszerkesztői munkája mellett írói tevékenysége is jelentős: riportkönyvek, tárcakötet, novellagyűjtemények, hangjátékok, forgatókönyvek, regények szerzője. Első novellája – amelyet Bródy Sándorról írt – 1986-ban jelent meg az Új Tükörben, nagy feltűnést keltve, de írói pályáját az 1994-ben megjelent A komlói Tóra című novelláskötete indította el: a mű négy magyar kiadást ért meg, kiadták szlovákul, számos darabját pedig Németországban, Izraelben, az Egyesült Államokban, Kanadában is publikálták. Címadó novellájának megfilmesítését nem más kötötte le, mint Jancsó Miklós. Az 1996-ban megjelent Brooklyn című novelláskötetének egyik darabja (A zongora) 1997-ben elnyerte „az év legjobb novellája” címet. Több kiadást és utánnomást megért az Ez lett a vesztünk, mind a kettőnk vesztesé című könyve, amely Újszászy István tábornok, Horthy kémfőnöke és Karády Katalin szerelmi történetét dolgozza fel regényes formában – s hadd tegyük hozzá, hogy életmentő tevékenységéért Karády Katalin éppen Benedek István Gábor ajánlására kapta meg a posztumusz Yad Vasem-kitüntetést Izrael államtól.

Habár a nagy BIG már élete 82. évében jár, ma is aktív alkotó: éppen a közelmúltban jelent meg az Európa Keringő című regénye, amely Kálmán Imre zeneszerző és felesége történetét dolgozza fel. Mindenkinek szeretettel ajánlom ezt a kedves embert és remek műveit. Hiszen írói stílusa magával ragadó, olvasmányos, gördülékeny – azt is mondhatnám, hogy éppen olyan elegáns, mint ő maga. Isten éltesse 120 évig!

Kácsor Zsolt

„A Jóisten megpróbált dr. med. univ. Gáti Dezsőre vigyázni. Azok az angyalok ugyanis, akiket mellé rendelt, olyképpen intézték a dolgokat, hogy amikor az úri és a nagyon is finom Keszthelyen kített az ideje, vagyis nem hosszabbították meg a szerződését, az én poros falumba vezérelték.

Ilyenkor a hivatalos ügyintézés nagyon fontos, de nem minden. A ház, ahol a főjegyző jóvoltából a rendelőt is kialakították, az éppen akkor nyugdíjba vonuló és a tanyájára kiköltöző csendőrtizedesé volt. Közel a főtérhez, szemben a verekedéseiről hírhedt Mikó kocsmával, ahonnan később – nyilván ugyanazoknak az angyaloknak a közreműködésével – át-átvarázsoltak dr. med. univ. Gáti Dezső kezei alá egy-egy gyors segélyre, kötözésre váró komát. A sikeres kezelések igen hamar megnövelték az orvos tekintélyét, amitől csak egy lépés az az osztatlan szeretet, amely később körülvette. Tevékenysége azért mégiscsak a tudógondozásban volt jelentős, erre az idő múlásával is illik emlékezni.

Régebben, vagyis Gátiék beköltözése előtt, ha új zsidó család érkezett a községbe, kialakult rituálé volt a körvizitálás. A frissen komlósivá lett hitsorsos nejével, gyermekeivel minden bálbószhoz bekoportogtatt. A férfiak ilyenkor pertut ittak, az asszonyok a ladovié, a kvaszienkák, a habos krémesekek mellett elmondták a szükséges élet-történeteket, mindenkor fontos hangsúlyt adva a jíhesznek, a zsidó értelemben, s a zsidó szokásoknak megfelelő előkelő származásnak. Mert például Leib Ignác a hét gyermekével igen nyomorúságosan élt, de kohanita volt, következképp a szombati és az ünnepi szertartásoknál fontos hely illette meg, s nagy tisztelet övezte. Ha Makóról átlátogatott Délkelet-Magyarország legtekintélyesebb ortodox rabbija, első útja Leib Náci szabóműhelyébe vezetett.

Med. univ. – mert hogy később csak így hívták Gáti doktort, persze a háta mögött – egyszerűen kettétépte a hagyomány lapját. Szakított a tradícióval. Nem ő ment el a zsidókhoz, azokat hívta meg magához.”

Benedek István Gábor: *A zongora* (részlet)

Habsburg György Nyíregyházán

Már a pódiumbeszélgetés elején kiderült, hogy György családneve valójában Habsburg-Lothringen. Az utolsó Habsburg-trónörökös s házassága révén az első Habsburg-Lotharingiai-uralkodó Mária Terézia volt. Gyermekai, utódai már az említett családnevet kapták. Így II. József, Ferenc József és így tovább IV. Károlyig, György nagyapjáig, aki az utolsó magyar király volt. A neveknél maradván megemlítette, hogy az uralkodóházakban tradicionálisan sok keresztnévet kaptak az utódok, így apjának Habsburg Ottónak annyira keresztnéve volt, hogy felsorolni sem tudná. Ezt a hagyományt a család már kevésbé ápolja, a főhercegi és egyéb titulusok használatát szinte egyáltalán nem.

A közel 500 főnyi Habsburg-leszármazott szétszóródott a világban. Ez nem véletlen – mint megtudtuk –, hiszen az 1918-ban kikiáltott Osztrák Köztársaság alkotmánya többek között azt is megtiltotta, hogy a Habsburg-uralkodóház tagjai osztrák földre lépjenek, vagy ott temetkezzenek. Így IV. Károlyt Madeira szigetén temették el. *(A Habsburg-család hagyományos temetkezési helye 1632 óta a kapucinusok bécsi temploma.)* Később boldoggá avatták, ezért Madeira püspöke hallani sem akar az Ausztriában való újratemetésről, mivel a boldoggá avatott személy az egyház oltalma alatt áll.

A Habsburgok, így maga György is rendelkezett világútlevelemmel, mely a világ összes országába érvényes volt – kivéve Ausztriát. Néhány évtizede az osztrák alkotmányból törölték a beutazási és temetkezési tilalmat. Így Zita királynő – IV. Károly felesége – osztrák földben nyugszik. Ide temették 2011-ben Habsburg Ottót, aki Magyarországot hazájaként tisztelte, nagyon sokat tett azért, hogy az ország csatlakozhasson Európa demokratikus közösségéhez. Köztisztviselőnek örvendett, elismertségét 80 településtől kapott díszpolgári címe is tükrözi.

A Habsburg – ház hatalmas vagyona természetesen az osztrák állam tulajdonába került IV. Károly trónfosztását követően. György elmondása szerint soha nem nyújtottak be keresetet vagyonuk visszaszerzésére. Az osztrák állammal kapcsolatban megjegyezte, hogy a Monarchia – a K. und K. – demokratikusabb intézmény volt – kiemeltül utalva Ausztria faszálódására, a hitleri Németországgal kötött paktumra. A beszélgetés során György igen nyitott volt olyan kérdésekben is, melyeket általában nem szokás plénum előtt megosztani. Léte fontos elemének tartja a vallást, de római katolikusként lutheránus hölgyet választott élete párjául, szakítva ezzel is a dinasztikus hagyományokkal.

György – hasonlóan apjához, Habsburg Ottóhoz – igazi európeér. Több európai egyetemen tanult, történelmet, politológiát, egy spanyol egyetemen pedig az iszlám volt tanulmánya tárgya. Magyar nyelv-tudása kiváló, közel apja tökéletes magyarságával beszél. Habsburg György két ciklusban volt a Magyar Vöröskereszt elnöke, mely családja hagyományaira épült. 1996 óta hazánk utazó nagykövete. A hallgatóság körében derűtséget keltett azzal a megjegyzésével, miszerint ő az egyetlen a Miniszterelnöki Hivatalban, akit soha nem váltottak le, pedig a „tisztogatás” a takarító személyzetig elment a politikai változások során. Igaz, hogy kinevezése – saját kérésére – a parlamenti pártok teljes konszenzusával történt, másrészt nem kér fizetést, csak költségtérítést. (A család megélhetési forrására nem tért ki, szerencsére ilyen értelmű kérdést sem kapott.)

A pódiumbeszélgetés moderátora, Dr. Barabás László, a Rotary Club Nyíregyháza jelenlegi alelnöke, tiszteletbeli osztrák konzul, a beszélgetés elején arra kérte a

megfogalmazott kritikája, miszerint a képviselők elszakadtak a választóiktól, a választók információ hiányában nem ismerik az EU működési mechanizmusát, rövid és hosszú távú céljait. Természetesen – egy kérdés kapcsán – felszínre került az EU bevándorláspolitikája is. A válaszadás során Habsburg György Európával kapcsolatban két – általa súlyosnak vélt – gondot fogalmazott meg: az európai népességfogyást, mely hosszú távon komoly munkaerőhiányt okoz, másrészt a vallás, a hit válságát. Nyomatékosan, többször is kijelentette, hogy „nem az iszlám” a probléma. A népességfogyást észszerű betelepítéssel kell ellensúlyozni, a menekülteket hatásos módszerekkel kell integrálni. Németország, illetve Angela Merkel bevándorláspolitikáját elhibáztattnak tartja. (Saját elképzeléseit – feltehetőleg időhiány miatt – nem fejtette ki.)

A közönség vastappsal fejezte ki szimpátiáját. Habsburg György elegáns türelemmel állta a szelfizők rohamát, mely közben e sorok írója utat tört a kisebb tömegben.

Habsburg György és Dr. Barabás László

Fotó: Barabásné dr. Deme Zsuzsanna

hallgatóságot, hogy kérdéseik lehetőleg mellőzzék a politikát. Ezt Habsburg György azzal egészítette ki, hogy politikáról szívesen beszél, de pártpolitikáról nem. Véleményt formált a közelgő EU-s választásokról, mely szerinte belpolitikai csatározásnak tűnik egész Európában. Ehhez kapcsolódott az EU-s képviselőkről

és boldog húsvéti ünnepet kívánt a zsidó közösség nevében. Mekkora a hitközség? – kérdezte nyomban, majd szomorúság válaszat hallva ennyit mondott: Őrizték meg közösségüket!

Habsburg György saját autójával, természetesen sofőr nélkül, elindult hazafelé.
Kertész Gábor

Hírek, események

Bár, mint tudjuk, a májusi eső aranyat ér, az esőszünet május 26-án kedvezett a sakkversenyhez elengedhetetlen nyugodt körülmények biztosításának. A sikeres verseny szervezőit dicséri, hogy mindkét kultúrtermi helyiség megtelt sakkasztalokkal. A 60 főnyi induló mellett megjelent nagy számú kísérő az udvaron és a zsinagógában töltötte a versenyt alatti idejét.

A IV. Sófár Sakkversenyre a Nyíregyházi Zsidó Hitközség és a Dávid SC szervezésében került sor a FIDE rapid sakkverseny szabályai szerint, számítógépes sorsolással. A verseny főszponzora dr. Szepesi Andrásné, a bírók Morvai Pál és Barnóth László voltak.

A versenyt Färber György elnök nyitotta meg, a küzdelem Rosenfeld Dánielnek köszönhetően autentikusan, a sófár hangjainak felcsendülése után vette kezdetét. A kántor úr lelkesedése kitartott a verseny végéig, ekkor elénekelte és elénekelte a Shalom haverim és a Hevenu shalom kezdetű dalokat az aktív „közönség” nem csekély lelkesedése mellett.

A verseny közben a kísérőket kötetlen beszélgetésre hívtam, mely során szó esett a nyíregyházi zsidóság történetéről, vallási szokásainkról, felekezetünk és a keresztény felekezetek kapcsolatáról és természetesen templomunk jellegzetességeiről. Az igen aktív érdeklődés miatt közel másfél órát töltöttünk el a zsinagógában. Bár a nevezési díjban csak a versenyzők ebédje foglaltatott benne, előrelátóan a kísérők vendéglátásáról is gondoskodtunk.

Minden verseny csúcspontja az eredményhirdetés. A hat korcsoport győztesének és felkészítőiknek ezúton is gratulálunk!

A verseny jól szolgálta céljait: a sakk népszerűsítését, a versenyzők megmértetését, a baráti és sportkapcsolatok létrejöttét s nem utolsósorban közösségünk hírnevét is.

Május 18-án szombaton vendégünk volt izraeli testvérvárosunk, Kiryat Motzkin ötfős delegációja, melyet az Önkormányzat hívott meg a városalapítók emléknapjára. A delegáció bő egy órát, amolyan „sűrített shabbatot” töltött el hitközségünkben. Reméljük, hogy a két város kapcsolatának eseményeiről a jövőben rendszeresebben tudunk beszámolni.

Május 19-én hitközségünk négy tagja vett részt Szolnokon a zsinagóga 120. éves fennállása alkalmából szervezett egésznapos ünnepeségen, melyen a helyi és a MAZSIHISZ részéről delegált prominens személyek is megjelentek.

Május 23-án Öxellenciája Yossi Amrani nagykövetet fogadta hitközségünk. A rendezvényen részt vettek miskolci hittestvéreink is, kikkel együtt ünnepeltük Lag Baomert. A nagykövet – aki meg nem erősített források szerint búcsúlátogatások sorozatán van túl – mintegy másfél órában lelkesen, diplomatikusan válaszolt a résztvevők kérdéseire.

A Nyíregyháza-Sóstói Református Gyülekezettel elkezdett párbeszéd június 23-án, vasárnap 15.00-kor folytatódik a zsinagógánkban. Vendégeinket tájékoztatni fogunk a nyíregyházi zsidóság múltjáról, jelenéről, a zsidó vallási szokásokról, a zsinagóga történetéről, jellegzetességeiről. Várjuk hitközségünk tagjait is.

Augusztus 26-án, hétfőn, 18.00 órától a VIDOR Fesztivál keretében kántorkoncertre hívjuk közösségünk tagjait. Fellépnek Nógrádi Gergely főkántor és művészbarátai, Teszter Nelli zongoraművész, Fellegi Balázs énekművész, Zucker Immanuel és Rosenfeld Dániel kántorok.

A már lezajlott események fotói weboldalunkon megtalálhatók.

Kertész Gábor

Temetői nyitvatartás

A vasárnapi és pénteki nyitvatartás évszaktól függetlenül 9.00–12.00-ig. Hétfőtől csütörtökig április 01. és október 14. között 9.00–16.00-ig, október 15. és március 31. között 9.00–12.00-ig látogatható. Zsidó és állami ünnepeken zárva van, **az állami ünnepeken vagy a hivatalos nyitvatartási időtől eltérő időpontokban a temető gondnokával történő megállapodás alapján látogatható.**

Csalószki István temetőgondnok elérhetősége: 0620 497 7532.

SÓFÁR

A Nyíregyházi Zsidó Hitközség folyóirata

Postacím: 4400 Nyíregyháza, Mártírok tere 6.

E-mail: sofarujsag@gmail.com

Tel./fax: (36)-42-417-939 • Web: www.sofar-ujsg.hu

Számlaszám: OTP 11744003-20331427

Lapalapító és fotók: Tóth-Ábrí Péter

Szerkeszti a szerkesztőbizottság

Felelős kiadó a Nyíregyházi Zsidó Hitközség

Tördelés, nyomtatás:

Gprint Iroda (4400 Nyíregyháza, Szabolcs u. 7/A)

A folyóirat ingyenes!

IBAN: HU56 1174 4003 2033 1427

SWIFT CODE: OTPVHUHB

**A lap MAZSÖK támogatásból
valósult meg.**